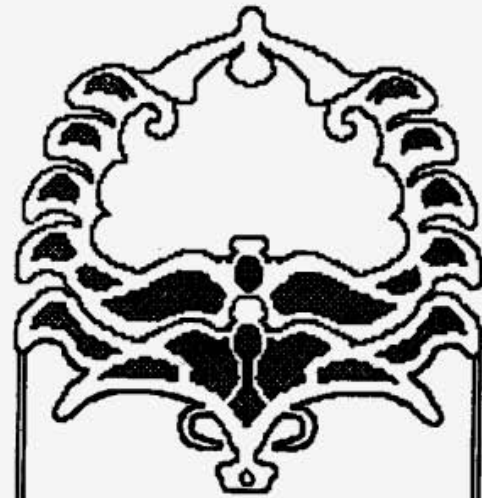

رضا استادی

گزارشی از

خدمات

دفتر

کنگره جهانی

هزاره

شیخ مفید

یکی از خدمات فرهنگی بسیار مهم که لازم بود توسط حوزه‌های علمیه و دانشگاه‌ها در طول سیزده سال که از انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام راحل‌مان رضوان الله تعالی علیه می‌گذرد انجام شود معرفی مکتب تشیع و تبیین افکار این مکتب به جهان اسلام و کل جهان بود. بجاست که محافل علمی جهان این انتظار را از حکومت اسلامی ما داشته باشند که افکار تشیع را که انقلاب اسلامی ایران بر اساس آن پایه ریزی شده به صورتی منقح و

گویا برای آنان تبیین کند اما متأسفانه به هر علتی این کار تا کنون انجام نشده است.

یکی از شخصیت‌های بزرگ شیعه که از راه معرفی آثار وی و نیز تحلیل و بررسی آراء و نظریاتش می‌توان افکار شیعه را معرفی کرد، شیخ بزرگوار محمد بن محمد بن نعمان معروف به شیخ مفید متوفای سال ۴۱۳ هجری قمری می‌باشد که اکنون در آستانه هزارمین سال در گذشت آن بزرگوار می‌باشیم.

نزدیک بودن هزارمین سال وفات وی باعث شد که از دو سه سال پیش گاهگاهی موضوع بر پایی کنگره‌ای به عنوان بزرگداشت این شخصیت علمی شیعه و اسلام در برخی محافل مطرح گردد اما این گفتگوها به مرحله عمل نرسید تا اینکه حدود یک سال پیش، آیت الله امنی نجف آبادی در محضر مبارک رهبر معظم انقلاب حضرت آیت الله خامنه‌ای دامت برکاته این مطلب را مطرح کرده و گفتند:

آیا مناسب نیست حالا که برای حکیم فردوسی وامثال ایشان بزرگداشت گرفته می‌شود برای بزرگان

گزارشی از خدمات دفتر کنگره...

فقها و علمای شیعه مانند شیخ مفید رضوان الله تعالی علیه چنین اقدامی بشود. رهبر معظم انقلاب فرمودند: کار بسیار خوب و لازمی است البته هدف از این کار باید معرفی و تبیین افکار شیعه باشد نه صرف تشریفات، و مناسب است این کار را جامعه مدرسین حوزه علمیه قم انجام دهند و از شیخ مفید رضوان الله تعالی علیه شروع شود.

آیت الله امینی همین مطلب را در جلسه جامعه مدرسین عنوان کردند و پس از گفتگوهای پیرامون کیفیت بر پایی این بزرگداشت، بالاخره چنین تصمیم گرفته شد که انجام این خدمت را به عهده چند نفر از اعضای جامعه بگذارند و به این منظور:

۱- آیت الله امینی؛

۲- آیت الله حاج سید مهدی روحانی؛

۳- آیت الله حاج میرزا علی احمدی میانجی؛

۴- و این جانب، (رضا استادی)

را انتخاب کردند و چندی پس از آن تاریخ، این جانب با انتشار مقاله‌ای در مجله آئینه پژوهش مطلب را اعلام و

از محققین گرامی برای این مهم استمداد نمودم اما به عللی آغاز کار به تأخیر افتاد و هنگام تصمیم به شروع، آقایان روحانی و احمدی به خاطر کثرت مشاغل علمی و غیره از همکاری مداوم عذر خواستند، تا بالاخره در تاریخ ۱۳۷۰/۸/۱ با ایجاد دفتری به نام دفتر کنگره جهانی هزاره شیخ مفید در یکی از بخشهای ساختمان محل جامعه مدرسین این کار توسط آیت الله امینی و حجت الاسلام و المسلمین مسعودی خمینی و این جانب آغاز شد.

در تاریخ ۱۳۷۰/۸/۲۴ به منظور استفاده از نظرات افرادی که می‌توانند در این راستا مارا یاری کنند جلسه‌ای در دفتر کنگره با حضور آقایان:

۱- دکتر سید جعفر شهیدی (که در بسیاری از کنگره‌ها و سمینارها شرکت کرده‌اند)؛

۲- جناب آقای فردوسی پور (مسئول کنگره جهانی حضرت رضا علیه السلام)؛

۳- حضرت آقای الهی (سرپرست بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی)؛

۴- جناب آقای هراتی (نماینده دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم)؛

۵- حضرت آقای دعوتی (نماینده وزارت امور خارجه)؛

۶- حضرت آقای تسخیری (به نمایندگی از سازمان تبلیغات اسلامی، مجمع جهانی اهل البیت و دفتر مقام معظم رهبری)؛

۷- جناب آقای شهرستانی (سرپرست مؤسسه آل البیت قم)؛

۸- حضرت آقای حاج شیخ جعفر سبحانی؛

۹- جناب آقای امینی؛

۱۰- جناب آقای مسعودی خمینی؛

۱۱- جناب آقای مهدی انصاری (از مؤسسه بعثت قم)؛

۱۲- جناب آقای سالار (نماینده وزارت ارشاد)؛

۱۳- و اینجانب

تشکیل و نظرات و پیشنهادهای مطرح شده ضبط شد تا مورد استفاده قرار گیرد. البته از سرپرست دایرة المعارف بزرگ اسلامی جناب آقای بجنوردی و معاون علمی بنیاد دایرة المعارف اسلامی، جناب آقای دکتر مهدی محقق و سرپرست مؤسسه

مطالعات و تحقیقات فرهنگی، جناب آقای بروجردی هم دعوت شده بود که به علت مسافرت و یا عذری دیگر نتوانستند در جلسه حاضر شوند. امیدواریم در طول انجام این کار از نظرات و پیشنهادهای همه نهادهای علمی و صاحب نظران بهره مند گردیم. پس از این مشورتها و جلسات دیگری که داشتیم به این نتیجه رسیدیم که رئوس کارهای کنگره در این محدوده باشد:

اول - چاپ کلیه آثار موجود شیخ مفید به عنوان: مؤلفات الشیخ المفید(ره) با فهرس لازم در پایان مجموعه.

دوم - تهیه يك مفید نامه شامل همه جوانب زندگی شیخ، تا در آغاز مجموعه تألیفات وی قرار گیرد.

سوم - فراهم کردن زمینه تدوین مقالاتی پیرامون مکتب تشیع و تبیین فرهنگ آن، توسط محققان داخل و خارج کشور.

چهارم - ترجمه مقالات به دو زبان دیگر تا همه مقالات به سه زبان (عربی، فارسی، انگلیسی) منتشر شود.

پنجم - چاپ و تکثیر مقالات لا اقل

گزارشی از خدمات دفتر کنگره...

به يك زبان، پیش از زمان برگزاری کنگره.

ششم - تشکیل نمایشگاه آثار شیخ مفید به منظور ارائه و معرفی کلیه نسخه‌های خطی و چاپی موجود از تألیفات آن مرحوم.

هفتم - تشکیل کنگره، با دعوت و شرکت حدود سیصد نفر از محققان (۵۰ نفر از خارج و ۲۵۰ نفر از داخل کشور) در حوزه علمیه قم در فروردین سال ۱۳۷۲ هجری شمسی برابر با شوال سال ۱۴۱۳ قمری (هزارمین سال وفات شیخ ره).

هنگامی که رئوس برنامه‌های کنگره ترسیم شد تا این تاریخ ۱۲/۱/۷۰ (یعنی در طول سه ماه از آغاز کار) اقدامات زیر انجام شده است:

* ۱ - شناسایی تألیفات موجود شیخ مفید.

با مراجعه به برخی از کتابشناسان، و بررسی فهرس کتابهای خطی توسط چند نفر از فضلا، و نیز مراجعه به کتابها و مصادری که می‌توانست در این راستا ما را کمک کند، به این نتیجه رسیدیم که از تألیفات مرحوم مفید که

- حدود دویست کتاب و رساله است فقط کتابها و رساله‌های زیر در کتابخانه‌های ایران و خارج ایران موجود است:
- ۱- رسالة فی تفضیل علیّ علیّ الأئمة (چاپ نشده).
 - ۲- الحکایات (یک بار چاپ شده است).
 - ۳- النکت الاعتقادیة (چاپ نشده).
 - ۴- النکت الاعتقادیة (برخی گفته‌اند این دومی از فخر المحققین است. چند بار چاپ شده است).
 - ۵- المزار (یک بار چاپ شده است).
 - ۶- مختصر مناسک زیارة الامامین (یک بار چاپ شده است).
 - ۷- ایمان ابی طالب (دو بار چاپ شده است و از روی چاپ دوم افست شده است).
 - ۸- الافصاح فی الامامة (دو بار چاپ و از روی چاپ دوم افست شده است).
 - ۹- الفصول العشرة فی الفیبة (یک بار چاپ و نیز از روی همان چاپ افست شده است).
 - ۱۰- تصحیح اعتقادات الصدوق (دو بار چاپ و از روی چاپ دوم افست شده است).
- ۱۱- اوائل المقالات (دو بار چاپ، و از روی چاپ دوم افست شده است).
 - ۱۲- المسائل العکبریة = المسائل الحاجیبة (چاپ نشده است).
 - ۱۳- المسائل الجارودیة (یک بار چاپ و از روی همان چاپ افست شده است).
 - ۱۴- المسائل السرویة (یک بار چاپ و از روی همان چاپ افست شده است).
 - ۱۵- انکاح علیّ علیه السلام بنته من عمر (چاپ نشده).
 - ۱۶- الاشراف (فقه است، چاپ نشده).
 - ۱۷- أحكام النساء (فقه است، چاپ نشده).
 - ۱۸- العویص (فقه است، چاپ نشده).
 - ۱۹- الاعلام فیما اتفقت علیه الامامیة من الاحکام (فقه است، یک بار چاپ و از روی همان چاپ افست شده است).
 - ۲۰- رسالة حول خبر ماریة (یک بار چاپ و از روی همان چاپ افست شده است).
 - ۲۱- رسالة حول خبر نحنُ معاً شِراً للأنبیاء

۳۱ - أقسام المولى (دو بار چاپ شده است و از روی چاپ اول افست شده است).

۳۲ - رسالة فى معنى المولى (دو بار چاپ شده است).

۳۳ - شرح المنام (در ضمن کتاب احتجاج طبرسى و كنز الفوائد كراچكى چاپ شده است).

۳۴ - مسألة فى الارادة (چاپ نشده).

۳۵ - المسح على الرجلين (چاپ نشده).

۳۶ - ذبايح أهل الكتاب (چاپ نشده).

۳۷ - رسالة فى الرد على من حدّد المهر (يك بار چاپ شده است).

۳۸ - مسار الشيعة (چند بار چاپ شده است).

۳۹ - رسالة فى رد القول بسهو النبى (ص) (دو بار چاپ شده است، در ضمن بحار و در المنثور شيخ على).

۴۰ - المقنعة (دو بار چاپ شده است).

۴۱ - الارشاد (چند بار چاپ شده است).

۴۲ - الأمالى (سه بار چاپ شده است).

۴۳ - الاختصاص (گفته شده كه از مفيد نيست دو يا سه بار چاپ شده

لانورث (يك بار چاپ و از روی همان افست شده است).

۲۲ - النص على على عليه السلام (يك بار چاپ و از روی همان افست شده است).

۲۳ - رسالة أخرى فى النص على على عليه السلام (چاپ نشده).

۲۴ - الجمل (يك بار چاپ و از روی همان افست شده است).

۲۵ - النصرة فى حرب البصرة (يك بار چاپ و از روی همان افست شده است).

۲۶ - رسالة فى الغيبة (يك بار چاپ و از روی همان افست شده است).

۲۷ - ايضاً رسالة فى الغيبة (يك بار چاپ و از روی همان افست شده است).

۲۸ - ايضاً رسالة فى الغيبة (يك بار چاپ و از روی همان افست شده است).

۲۹ - ايضاً رسالة فى الغيبة (يك بار چاپ و از روی همان افست شده است).

۳۰ - رسالة فى أصول الفقه (در كنز الفوائد كراچكى درج است و دو بار چاپ شده است).

گزارشى از خدمات دفتر كنگره...

است).

۴۴ - الفصول المختارة - تأليف سيد مرتضى و خلاصه عيون و محاسن مفيد است - (يك بار چاپ و از روی همان افست شده است).

۴۵ - المسائل الصاغانية (يك بار چاپ و از روی همان چاپ افست شده است).

۴۶ - رسالة في ابطال الشبهة (هنوز نسخه آن رؤيت نشده است).

۴۷ - رسالة في المتعة (هنوز نسخه آن رؤيت نشده است).

تعداد زیادی از این چهل و هفت اثر، رساله‌هایی است موجز و مختصر، و ما حدس می‌زنیم که مجموعه آثار شیخ، با مقدمه و مؤخره آن به حدود سه هزار صفحه وزیری یا کمی بیشتر بالغ گردد.

اگر اساتید و محققان از سایر آثار شیخ مفید سراغی دارند، با ما در میان بگذارند که موجب سپاس است.

* ۲ - جمع آوری نسخه‌های خطی و چاپی شیخ مفید

کار دومی که با کمک برخی از فضلا و عنایت کتابخانه‌های مهم کشور از

قبیل کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی (ره)، کتابخانه آستان قدس رضوی، کتابخانه مجلس شورای اسلامی، کتابخانه مرکزی دانشگاه و غیره و نیز کمک دفتر انتشارات جامعه مدرسین (که فیلم بخشی از آثار شیخ مفید را در اختیار داشت) انجام شد و می‌شود، جمع آوری نسخه‌های خطی و چاپی آثار شیخ است. تا کنون عکس نسخه‌های فراوانی را تهیه کرده و بقیه در دست انجام است. ضرورت این کار گسترده و پر زحمت که احياناً مسافرتهاى متعددى را لازم دارد به دو جهت است:

۱- برای اینکه نسخه‌های هر رساله در اختیار محقق و مصحح آن قرار گیرد تا بتواند کار خود را به نحو اکمل انجام دهد.

۲- برای نمایشگاه آثار شیخ که در نظر است همزمان با برپایی کنگره برپا گردد.

* ۳ - تحقیق و تصحیح و چاپ آثار

تمامی آثار شیخ (غیر از مقنعه، امالی و اختصاص که ممکن است از چاپهای

سابق آنها استفاده کنیم) با همکاری محققان و کسانی که در تصحیح متون سابقه دارند در دست تحقیق و تصحیح است و خوشبختانه چون تعدادی از آنها پیش از شروع کار کنگره در دست تحقیق بوده و آن محققان عزیز کارهای خود را با تقاضای ما در اختیار کنگره گذارده‌اند می‌توانیم بگوییم تا این تاریخ نیمی از کار انجام شده و نیم دیگر آن امید است در طول چند ماه آینده به انجام برسد. البته با تمام دقتی که در این مرحله اعمال می‌شود باید یاد آوری شود که کار این مرحله کافی نیست بلکه باید پس از این چاپ که از چاپهای سابق حتماً بهتر خواهد بود و بخش چاپ نشده هم به صورت چاپی در دسترس قرار خواهد گرفت بار دیگر توسط يك هیئت علمی قوی، کلیه آثار شیخ مفید به صورت خیلی بهتر و فنی تر به جهان اسلام عرضه گردد.

* ۴- ارائه موضوعات برای تهیه مقاله

اهم موضوعاتی که در آثار شیخ مفید در ارتباط با افکار تشیع مطرح شده به گزارشی از خدمات دفتر کنگره...

ضمیمه برخی موضوعات لازم دیگر حدود صد عنوان است. این عناوین یاد داشت شده تا به محققان و نویسندگان گرامی ارائه شود تا هر موضوعی را خواستند برای مقاله خود انتخاب کنند:

- ۱- حدوث و قدم جهان
- ۲- صفات خدا
- ۳- اراده خدا
- ۴- کلام خدا
- ۵- سمع و بصر الهی
- ۶- نفی رویت خدا
- ۷- بداء
- ۸- عدل الهی
- ۹- حسن و قبح عقلی
- ۱۰- قاعده لطف
- ۱۱- فطرت
- ۱۲- فرق رسول و نبی
- ۱۳- وحی فریبگی
- ۱۴- وحی به امامان
- ۱۵- عصمت انبیاء و امامان
- ۱۶- نبوت و امامت تفضل است یا استحقاق
- ۱۷- سهو النبی
- ۱۸- علم رسول خدا و امامان
- ۱۹- علم غیب رسول و امامان

- ۲۰ - افضلیت انبیاء از فرشتگان
 ۲۱ - ایمان آباء رسول خدا (ص) و ایمان حضرت ابو طالب
 ۲۲ - حقیقت اعجاز و معجزه رسول خدا و امامان
 ۲۳ - اعجاز قرآن مجید
 ۲۴ - جمع و تألیف قرآن
 ۲۵ - عدم تحریف قرآن
 ۲۶ - محکم و متشابه در قرآن
 ۲۷ - ناسخ و منسوخ در قرآن
 ۲۸ - آیاتی که در تألیفات مفید تفسیر شده است
 ۲۹ - روش شیخ مفید در تفسیر قرآن
 ۳۰ - آیه تطهیر
 ۳۱ - آیات مربوط به امامت
 ۳۲ - حدیث غدیر
 ۳۳ - حدیث ثقلین
 ۳۴ - سایر احادیث مربوط به امامت
 ۳۵ - افضلیت امامان بر انبیاء گاه علوم انسانی و مطالعات فقهی
 ۳۶ - فدک
 ۳۷ - غیبت امام زمان (عج)
 ۳۸ - علی (ع) و خوارج
 ۳۹ - علی (ع) و مارقین
 ۴۰ - علی (ع) و ناکثین
 ۴۱ - غلو و تفویض
 ۴۲ - جبر و اختیار
- ۴۳ - شیطان
 ۴۴ - عرش و لوح و قلم و کرسی
 ۴۵ - خلقت ارواح قبل از اجساد
 ۴۶ - عالم ذر
 ۴۷ - موت
 ۴۸ - رجعت
 ۴۹ - معاد جسمانی و روحانی
 ۵۰ - عالم برزخ
 ۵۱ - احباط و تکفیر
 ۵۲ - شفاعت
 ۵۳ - حساب، میزان، نامه اعمال
 ۵۴ - سنن و جواب قبر و عذاب و نعمت آن
 ۵۵ - زیارت و توسل
 ۵۶ - آراء مفید در اصول فقه
 ۵۷ - قیاس
 ۵۸ - اجتهاد
 ۵۹ - اجماع
 ۶۰ - تواتر حدیث
 ۶۱ - حجیت خبر واحد
 ۶۲ - حجیت ظواهر قرآن در عقائد، اخلاق و فقه
 ۶۳ - ملازمه بین حکم عقل و شرع
 ۶۴ - حجیت عقل
 ۶۵ - آراء فقهی خاص مفید
 ۶۶ - تقیه

- ۶۷- متعه
- ۶۸- حد تکفیر و معیار مؤمن بودن
- ۶۹- تسلط شیخ مفید بر فقه عامه
- ۷۰- مفید و شیخین و خلفاء
- ۷۱- مفید و اصحاب رسول خدا (ص)
- ۷۲- مفید و اشاعره
- ۷۳- مفید و معتزله
- ۷۴- مفید و شافعی
- ۷۵- مفید و احمد بن حنبل
- ۷۶- مفید و ابو حنیفه
- ۷۷- مفید و مالک
- ۷۸- مفید و اخباریها
- ۷۹- مفید و شیخ صدوق
- ۸۰- مفید و حاکمان معاصراو
- ۸۱- تسلط مفید بر ادبیات
- ۸۲- آزاد اندیشی و اخلاق علمی مفید
- ۸۳- فرهنگ دوران معاصر مفید
- ۸۴- حوزه علمیه بغداد و سایر حوزه‌های معاصر او
- ۸۵- نظرات رجالی شیخ مفید
- ۸۶- ولایت فقیه و حکومت از دیدگاه مفید
- ۸۷- کتابهایی که در تألیفات شیخ مفید یاد شده است
- ۸۸- کسانی که از مفید مطالبی سنوال کرده‌اند
- ۸۹- کسانی که با مفید مناظره کرده‌اند
- ۹۰- کتابهای تألیف مفید که در تألیفات خودش یاد شده است
- ۹۱- تلامیذ و راویان شیخ مفید
- ۹۲- مشایخ مفید
- ۹۳- مفید و سید مرتضی و سید رضی
- ۹۴- مفید و شیخ طوسی
- ۹۵- مفید از دیدگاه دانشمندان اهل تسنن
- ۹۶- کارهایی که پیرامون تألیفات شیخ مفید انجام شده است
- * ۵- موضوع بندی آثار مفید با کامپیوتر

پنجمین اقدامی که انجام شده است: به منظور کمک به محققانی که می‌خواهند برای کنگره مقاله‌ای تدوین کنند، کل آثار موجود شیخ مفید (۴۶ کتاب و رساله) به مرکز کامپیوتر که در قم با عنایت مقام معظم رهبری مشغول فعالیت است داده شده تا این آثار به موضوعات یاد شده و موضوعات دیگری که محققان این مرکز به نظرشان می‌رسد موضوع بندی شود تا کل گفته‌های شیخ در هر موضوع جداگانه گرد آوری، و در اختیار

نویسنده مقاله پیرامون آن موضوع قرار گیرد. روشن است این کار بسیار ارزنده می‌تواند کمک شایانی لااقل به تسریع کار نویسندگان مقالات بنماید و شاید در آینده این توفیق هم نصیب شود که علاوه بر این فیشها، قسمت اعظم مصادر هر بحث را لااقل به عنوان ارائه آدرسها بتوانیم در اختیار نویسندگان مقالات قرار دهیم.

خوشبختانه مرکز مزبور به خاطر اهمیتی که برای این کنگره قائل است متعهد شده تا دو ماه دیگر این فیشها را به دفتر کنگره تحویل دهد انشاء الله. در پایان از همه نهادها و

شخصیتهای علمی و محققان و نیز از همه کسانی که می‌توانند به هر نحو در بهتر برگزار شدن این کنگره ما را یاری کنند تقاضا می‌شود که از این یاری‌ها دریغ نورزند و حداقل کسانی که این گزارش به دستشان می‌رسد نظرات انتقادی و تکمیلی ورهنمودهای خود را به نشانی:

قم، دفتر جامعه مدرسین، دفتر کنگره هزاره شیخ مفید (ره)
ارسال و ما را ممنون سازند و نیز اگر در این رابطه احیاناً سئوالی مطرح باشد کتباً برای ما بفرستید دفتر کنگره در حد اطلاعات و توان خود پاسخ کتبی خواهد داد.

